

4607/72
aa 115

/ SZTAB GENERALNY /

Ew/6.Nr 35965 /II.

REFERAT INFORMACYJNY

z dnia 15. sierpnia 1920 r.

P A N S T W A Ł O T W Y I L I T W Y .Ł O T W A .

Wojska łotewskie zajęły wschodnią część powiatu Iluksztańskięgo, okupowaną dotychczas przez Polaków, aż do linii biegnącej na południe od Druji i Fabianowa. Na linii tej nie mają one kontaktu z bolszewikami. Natomiast na wyraźne żądanie Rosji, Łotwa zgodziła się na wycofanie swoich wojsk z powiatu Drysieńskiego. W obawie przed możliwością napadu bolszewickiego na Łotwę zarządzone pospieszne roboty fortyfikacyjne wzdłuż rzek Siniej, Sarjanki i Dżwiny. W Łatgalji powołano pod broń 3 roczniki.

Rokowania pokojowe łotewsko - rosyjskie doprowadziły ostatecznie dzięki ustępstwom łotewskim do pozytywnego wyniku. Dnia 12. VIII o godz. 12. m. 45. został podpisany traktat pokojowy łotewsko - rosyjski. Najważniejszymi warunkami są:

- 1/. Rosja uznaje suwerenną niezawisłość republiki łotewskiej i zrzeka się wszystkich praw suwerenności nad narodem i nad terytorjum łotewskim. Oba Państwa zrzekają się praw do odszkodowania wojennego i dołożą starań, by wzajemnie pomóc sobie przy naprawie tego, co wojna zniszczyła.
- 2/. Rosja zobowiązuje się zwrócić materiały ewakuowane z Łotwy w czasie wojny, jako to materiały kolejowe, okręty, własność państwa i organizacji socjalnych, banki, archiwa, dokumenty i. t. d.
- 3/. Rosja zamiast tych przedmiotów może dać kompensatę w złocie, jako zaliczkę. Łotwa otrzyma w ciągu 3 miesięcy po ratyfikacji 4 miljony rubli w złocie.
- 4/. Łotwa wolna jest od odpowiedzialności wszelkiej za długi państwowe Rosji.

5/. Łotwa otrzymuje koncesje na eksploatację 100,000 dalesięcin lasu. Łotwa i Rosja po tatyfikacji traktatu pokojowego zawarła traktat handlowy i podejma stosunki dyplomatyczno - konsularne. Kroki nieprzyjacielskie kończą się z dnem 13.sierpnia. Podpisanie traktatu odbyło się w Rydze.

Dnia 25.VII. został podpisany w Berlinie ostatecznie traktat pokojowy pomiędzy Łotwą a Niemcami, którego ratyfikacja nastąpiła 12.8.w Rydze. Traktat składa się z 11 artykułów. Sprawa odszkodowań dzieli się na 2 części, mianowicie na zwrot strat spowodowanych przez wojska niemieckie i na zwrot strat spowodowanych przez wojska Bermondta. Specjalna komisja ustali wielkość sumy. Niemiecki minister spraw zagranicznych Simons polecił reprezentantowi Niemiec w Moskwie Hilgerowi zakomunikować rządowi sowietów treść układu niemiecko - łotewskiego i dodać do tego, że definitywne uregulowanie stosunków między Niemcami a Łotwą pozostaje w zawieszeniu, aż do ostatecznego zdecydowania całej sprawy Wschodu.

6.sierpnia rozpoczęła się konferencja Ryska. Przywitanie delegatów odbyło się b. uroczystie. Łotwa, jak wynika ze słów powitalnych prezydenta Konstytuanty, dąży wyraźnie do osiągnięcia realnych wyników na tej konferencji, więc przedewszystkiem do zawarcia wzajemnej konwencji obronnej Państw Bałtyckich i Polski. Prezydent miasta Friedenberga pozdrowił osobno przedstawiciela Polski prof. Kamienieckiego. Wysocki komisarz francuski Sarlages w przemówieniu swoim oświadczył, że Aljanci popierają utworzenie się związku Państw Bałtyckich, których zadaniem jest walka przeciwko bolszewizmowi. Dla przygotowania uchwał w najważniejszych sprawach, które będą przedmiotem obrad, utworzono specjalne komisje, jak np. prawno-polityczną, ekonomiczną, wojskową i.t.d. Premier łotewski Ulmanis oświadczył, że konferencja Ryska przyczyni się w wielkim stopniu do przygotowania udziału Państw Bałtyckich i Polski w konferencji w Londynie, gdzie będą mogły wystąpić wspólnie. Też przedstawiciel angielski pułk. Talents nie omieszkał przywitać konferencję w imieniu swojego rządu.

Celem energicznego przeciwdziałania propagandzie bolszewickiej rząd łotewski wysiedla z granic Łotwy na wielką skalę obco krajow-

ców, głównie żydów.

E S T O N I A.

Zreorganizowana armja estońska, będąca zupełnie na stopie pokojowej i licząca mniejwięcej 18.000 ludzi przedstawia się dobrze, na służbie pozostała tylko młodzież. Nowy minister wojny, energiczny generał Tönisson / brat premiera / zaprowadza surową dyscyplinę w szeregach, zwłaszcza wśród korpusu oficerskiego.

Stosunki estońsko - bolszewickie polegają nadal głównie na przeciwdziałaniu ze strony rządu estońskiego propagandzie bolszewickiej uprawianej przez misję Gukowskiego i przejeżdżających wciąż przez terytorjum estońskie za zachód emisariuszy sowieckich. Ostatnio rozpoczął się w Rewlu strejk robotników. Półoficjalny dziennik estoński " Waba maa " prowadzi energiczną kampanję przeciwko ugodowości w stosunku do bolszewików i przemawia za koniecznością sojuszu obronnego Państw Bałtyckich.

Delegaci estońscy na konferencji Ryskiej, Eljazar, pułk. Lill, Dr. Mocttus i inni wypowiadają się również za wspomnianym sojuszem obronnym.

Pięcioletniowe przeżycie rządowe zakończyło się wreszcie 31. lipca, ukanstytuowaniem się nowego rządu, złożonego z przedstawicieli konserwatywnej partji narodowej i dwóch bezpartyjnych. Premierem pozostał Tennison, ministrem spraw zagranicznych Birk. Ministerstwo wojny objął Aleksander Tennison, generał-major służby rosyjskiej, ministerstwo spraw wewnętrznych - Ejnbund, ministerstwo skarbu Wars, Min. Handlu i przemysłu Wirkhaus, ministerstwo rolnictwa Keren, min. komunikacji Burger, min. sprawiedliwości Jackson, min. pracy społecznej Bachman, min. aprowizacji Kruza i min. oświaty Zauer. Rząd ten zwalczany jest b. mocno przez niezależnych socjalistów, dążących wyraźnie do federacji z Rosją. Podtrzymują ich zbolszewizowani robotnicy stolicy, żądający zabezpieczenia im minimum zarobku miesięcznego w sumie 7.000 Mk. estońskich. Władze wojskowe zabroniły bezrobocia w instytucjach użyteczności publicznych.

Opinia publiczna domaga się zastosowania środków energicznych przeciwko agitacji wywrotowej, zarzucając premierowi i ministrowi spraw zagranicznych słabość.

Trudną sytuacją ekonomiczną Estonii charakteryzuje fakt, że rząd wypuścił ostatnie banknoty na ogólną sumę 500 milionów Mk. Estońskich.

F I N L A N D J A.

Rokowania pokojowe Fińsko - bolszewickie nie dały jeszcze pozytywnego rezultatu, jednakowoż wobec ustępliwego usposobienia delegatów fińskich, zawarcie pokoju jest prawdopodobnem. Najważniejsze żądania fińskie, odstąpienia im Pieczengi i neutralizacji wschodniej Karelji, w żadnym razie nie zostaną uwzględnione. Sprawa ugody fińsko - bolszewickiej skomplikowała się jedynie ostatnio wysunięciem nowych żądań bolszewickich, z których najważniejszymi są niedopuszczenie floty koalicyjnej do wybrzeży fińskich i odskokowanie w wysokości 4. miliardów Mk. fińskich za przejęte przez Finlandję rosyjskie dobra państwowe. Rząd fiński liczy na modyfikację warunków bolszewickich pod wpływem zapowiedzianej konferencji w Londynie.

Bińscy delegaci na konferencji Ryskiej trzymają się w rezerwie nie wykazując żadnej skłonności do zawarcia konkretnych umów i politycznych w sprawach wojskowych nie posiadają oni żadnych pełnomocnictw. Przewodniczącą delegacji fińskiej w Rydze jest p. Astrom, członkami są minister Rejonen, poseł w Estonii Groenblem, pułk. Helsingus i pan Valvane. Fińscy przedstawiciele wojskowi wysłani są jedynie w charakterze informacyjnym. Cele udziału Finlandji w konferencji tej są natury czysto ekonomicznej. Poza tem Finlandja życzyłaby sobie jedynie pewnego skoordynowania opinii Państw Bałtyckich na przyszłej konferencji w Londynie.

Komisja, mająca przedłożyć Lidze Narodów sprawę wysp Alandzkich, składa się z trzech prawników i zbierze się 10. sierpnia w Paryżu. Rząd Fiński komisji tej przedłoży odnośny materiał.

L I T W A.

Wojska litewskie dnia 30. lipca zajęły Suwałki. Obecnie dochodzą one do kanału Augustowskiego. Armia litewska w najkrótszym czasie zostanie doprowadzona do 6 dywizji. Dowództwo Naczelne objął 5. sierpnia gen. Żukowski. R

Stosunki litewsko - bolszewickie, ostatnio nadzwyczaj zaostrzone wskutek wyrzucenia Litwinów z Wilna i wiszącej jakby na włosku wojny litewsko - bolszewickiej, polepszyły się jednak znowu dzięki dojściu do skutku umowy ewakuacyjnej, zawartej 6. sierpnia w Kownie. Według umowy tej do dnia 10. sierpnia wojska czerwone wycofać się mają z północnej części kraju, przyznanego Litwie, aż do linii Świętany - Głębokie. Do 1. września ukończona zostanie ewakuacja środkowej części kraju z Wilnem i Lidą włącznie. Do 8. września zostanie oddana Litwinom i południowa część kraju, z wyjątkiem Grodna, które pozostanie w rękach bolszewików aż do ukończenia wojny z Polską. Na podstawie tej umowy Rosja zaczęła już wycofywać swoje wojska z Nowej Litwy. Narazie jednak działa w Wilnie litewski rząd sowiecki, szerzący terror przy pomocy czerezwyczałki i aresztujący obywateli ziemskich. Fabryki zostały oddane sowietom robotniczym. Bolszewicy żądają od Litwinów przyznania im prawa propagandy komunistycznej na Litwie. By zmusić Litwinów do pożyczania im pociaągów dla uruchomienia linii kolejowej Wilno - Grodno, bolszewicy zagrozili rozstrzelaniem aresztowanego obywatela litewskiego Ht. Antoniego Tyszkiewicza, Groźba ta jednak na Litwinów nie podziałała.

W celu zabezpieczenia się od ewentualnej inwazji bolszewickiej Litwa zawarła tajny układ z Niemcami zabezpieczający Litwie na wypadek wtargnięcia wojsk czerwonych obronę linii Koszadary - Szawle przez wojska niemieckie. Niemcy dostarczyli również Litwinom 35.000 karabinów.

Pod wpływem naprężenia stosunków litewsko - bolszewickich nastroj Litwinów w stosunku do Polski zmienił się znacznie na lepsze. Wiadomości o rzekomych represjach litewskich w zajętych przez

wojska litewskie terytorjach w stosunku do ludności polskiej i przychylnie dla Polski usposobionej nie potwierdziły się. Władze litewskie zapatrują się na ucioczki internowanych na Litwie wojskowych Polaków przychylnie, obawiając się jedynie represji bolszewickich. O zmianie orientacji świadczy przede wszystkim ponowne powołanie gen. Żukowskiego, szczerego sympatyka Polski. Najbardziej przychylnie dla Polski usposobieni są socjalni demokraci, organizujący za linją demakracyjną oddziały partyzanckie dla walki z najazdem bolszewickim.

Delegaci litewscy na konferencji Ryskiej, Dr. Sanulis, Dr. Zaundus i pan Natuiewiczys mają b. ograniczone pełnomocnictwa i wobec tego trzymają się w rezerwie. Starają się oni zwłaszcza usunąć sprawę konwencji wojskowej z porządku dziennego obrad, grożąc w przeciwnym razie opuszczeniem konferencji. Czynią jednak jedynie demonstracyjnie, by nie wzbudzić podejrzeń bawiacej w Rydze rosyjskiej delegacji pokojowej Jeffego.

W celu przeciwdziałania agitacji komunistycznej rząd zaprowadził stan oblężenia. Wszelka komunikacja z częścią kraju zajęta przez bolszewików została przerwana. Widok znędziałych i obdanych żołnierzy czerwonych i sposoby rządzenia bolszewików wywarły wpływ b. dodatni na wojsko litewskie i na socjalną demokrację litewską, dotychczas mocno bolszewizująca. Zagrożona niepodległość Litwy oraz obawa utraty tak korzystnej dla Litwy materialnej pomocy angielskiej spowodowały silny odruch nacjonalistyczny i antybolszewicki tak w wojsku, jak i w socjal-demokracji.

O C E N A.

Zawarcie pokoju sowiecko - łotewskiego jest naturalnym następstwem klęski militarnej Polski na Białorusi. Izolowana wskutek utraty łączności wojskowej z Polską, zagrożona inwazją czerwoną i...sastraszona szybkim posuwaniem się bolszewików wgiąb Polski, co musiało wywołać wrażenie, jakoby Polska znajdowała się w przededniu zupełnego upadku, wywołały na Łotwie nastrój tak prątygnębiony, że rząd łotewski chciał poprostu uratować, co się jeszcze da. Równocześnie jednak obraduje w Rydze konferencja Państw Bałtyckich, zwrócona moralnie bezsprzeczenie przeciwko Rosji. To też wszystkie przedstawione na niej Państwa Bałtyckie, zwłaszcza wobec obecności w Rydze misji Joffego, boją się wysuwać otwarcie sprawę zawarcia konwencji obronnej, która jak dotychczas miała być głównym celem tej konferencji. Najodważniej występują w tej sprawie Estonia i Łotwa, dążąc wyraźnie do zawarcia wspólnej umowy, zabezpieczającej pokój i obronę. Natomiast Litwa, nie cofając swego wniosku o usunięcie z porządku dziennego obrad wojskowych, zgadza się na prowadzenie takowych tajnie. Finlandja zaś trzyma się zupełnie na uboczu. Wobec tego obrady konferencji Ryskiej przybierają charakter apolitycznych. Wysuwane są na plan pierwszy sprawy handlowe, monetarne, ołowe, intelektualne i sanitarne. Opracowany jest nawet statut wspólnego biura kultury i sztuki. Przygotowuje się również projekt konwencji pocztowej, morskiej i t.p..

W Estoni zaznacza się silna reakcja przeciwko destrukcyjnej propagandzie bolszewickiej i apatji panującej wśród inteligencji, przejmującej się coraz bardziej hasłami rusofilskimi pod wpływem korzystnych koniunktur handlowo - spekulacyjnych z bolszewicką Rosją. Społeczeństwo pokłada olbrzymie nadzieje w energii gen. Tennissona, od którego spodziewa się zaprowadzenia tak potrzebnej żelaznej dyscypliny w wojsku, Nowy rząd znamionuje wyraźne dążenie prawicy do przeprowadzenia reakcji politycznej i uporządkowania stosunków w kraju. Najbardziej uboga Estonia potrzebuje podniesienia ekonomicznego, by uniknąć bankructwa. Try-

unfy militarne bolszewickiej Rosji wywołały silne obawy w Estonji. Opinia publiczna zdaje sobie sprawę z konieczności zabezpieczenia się drogą zawarcia konwencji obronnej z Państwami Bałtyckimi i Polską. Panuje przekonanie, że Losy Państw Bałtyckich rozstrzygają się obecnie w Polsce.

Obecna sytuacja militarna Polski wywołała w Finlandji wrażenie przygnębiające. Szef Sztabu Generalnego gen. Ruckell jest pesymistycznie usposobiony, obawiając się zagrożenia Finlandji przez zwycięską Rosję sowiecką. Bolszewicy ze swojej strony prowadzą usilną agitację w wojsku fińskiem. Wobec tego delegaci fińscy w Dorpacie starają się drogą ustępstw doprowadzić do zawarcia pokoju. Jednakowoż wskutek nieprzejednanego stanowiska bolszewików zerwanie tych rokowań nie jest wykluczone. Według niesprawdzonych dotychczas wiadomości rząd fiński przygotowuje mobilizację. Głównie jednak Finowie liczą na pomoc Anglii, zwłaszcza o ile by doszła do skutku konferencja Londyńska. Konferencję Ryską natomiast bagatelizują i żadnych korzyści współdziałania z Państwami Bałtyckimi sobie nie obiecują. W Polskę zaś, którą Finlandja uważała zawsze za naturalnego sojusznika, opinia publiczna prawie przestała wierzyć, licząc się z możliwością jej kapitulacji militarnej.

Litwa zaś w dalszym ciągu prowadzi starą swoją politykę, polegającą głównie na zręcznym wykorzystaniu dla osiągnięcia swoich daleko idących rószezeń sporów pomiędzy jej sąsiadami. Po okresie przyjaźni z Rosją sowiecką ukoronowaną słynnym traktatem pokojowym w Moskwie pod wpływem rozczarowania do czerwonych sojuszników, przyszła era nastrojów wojowniczych, nie wykluczających możliwości zbrojnego współdziałania z Polską. Litwa zaczęła się zbroić gorączkowo. Obecnie udało się jednak Litwinom skłonić bolszewików do pokojowego wycofywania się z przyznanych Litwie terytorjów. Bładsze zachowanie się Litwy będzie oczywiście zależało od dalszego rozwoju wypadków na froncie polskim. Litwa napewno nie ośmieszka wykorzystać dla siebie ewentualną klęskę bolszewików, których wojska w takim wypadku nie będą mogły liczyć na spokojny odwrót przez litewskie Wilno. Narazie jednak możliwość porozumienia polsko - litewskiego przedstawia się jeszcze b. iluzorycznie, zwłaszcza, że

Jedną w tym kierunku działalność Misji wojskowej francuskiej w Kownie jest faktycznie bez znaczenia. Poważnie liczy się Litwa tylko z Anglią i Niemcami, interesy których w tym kraju bynajmniej nie kolidują. To też Anglija wcale się nie sprzeciwia sbrojeniu Litwy przez Niemcy. Anglija zwłaszcza będzie miała decydującą rolę w sprawie przyszłego ukształtowania się stosunków litewsko-polskich.

WYDZIAŁ GOSPODARSTWA WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA

L. Dz. 400/12 dnia 25/III 1922 r.
złącz. Wydział